

Liberální a liberálnější

František Kučera

30. ledna 2009

Obsah

Úvod	4
1 Jiří Kinkor	4
2 Václav Klaus	4
3 Filosofie	5
3.1 Volba, svobodná vůle	6
3.2 Morálka a právo	6
3.3 Svoboda	6
3.4 Trh	6
3.5 Stát	7
3.6 Ústavní právo	7
4 Kolektivismus a veřejný prospěch	7
4.1 Veřejný prospěch a zájem	7
4.2 Sociálně tržní hospodářství	8
4.3 Vzdělání a školství	8
4.4 Zdravotnictví	8
4.5 Sociální péče	9
4.6 Regulace vysílání	9
4.7 Profesní komory	10
4.8 Stát a církev	10
4.9 Decentralizace nebo deregulace	10
5 Státní podpora ekonomiky	11
6 Fiskální, daňová a měnová politika	12
6.1 Daňový systém	13
6.2 Fiskální vyrovnanost a veřejný dluh	13
7 Evropská unie	14

Závěr	16
Literatura a odkazy	17

Úvod

Cílem této práce je popsat a shrnout názory Jiřího Kinkora uvedené v jeho knize *Trh a stát (K čemu potřebujeme filozofii)*¹ a jeho článkách a dát je do souvislosti s názory i praktickou politikou Václava Klause.

1 Jiří Kinkor

Jiří Kinkor absolvoval v roce 1985 Vysokou školu ekonomickou v Praze. V letech 1990-91 studoval postgraduálně na Georgia Institute of Technology v Atlantě v USA. V letech 1991-97 pracoval jako poradce ministra financí (Václava Klause a Ivana Kočárníka). Externě přednášel na Vysoké škole ekonomické v Praze. V současné době pracuje jako finanční analytik v soukromé sféře. Publikoval v odborných časopisech Finance a úvěr, Politická ekonomie. Řada jeho článků vyšla v Lidových novinách, Mladé frontě dnes a časopise Ekonom. Je autorem knih Trh a Stát a Hayekova cesta do otroctví.²

2 Václav Klaus

Václav Klaus získal vysokoškolské vzdělání na Vysoké škole ekonomické v Praze. Absolvoval v roce 1963. Následně studoval v zahraničí: v Itálii (1966) a v USA (1969). V roce 1968 dosáhl hodnosti kandidáta ekonomických věd. Z politických důvodů musel v roce 1970 opustit vědeckou dráhu a pracovat pro Státní banku československou. K vědě se vrátil v roce 1987 v Prognostickém ústavu ČSAV. Od 17. listopadu 1989 do současnosti je aktivním politikem, přesto si udržuje kontakt s ekonomickou vědou a vysokými školami. Dne 15. února 2008 byl zvolen prezidentem České republiky pro druhé funkční období. Publikoval přes 20 knih s tématy obecně společenskými, politickými a ekonomickými, je nositelem mnoha mezinárodních cen a čestných doktorátů z univerzit z celého světa.³

¹Vyšla už v roce 1996, pro doplnění jsem čerpal i z dnešních článků na autorově blogu.

²Viz jeho životopis na webu AynRand.cz [9].

³Viz jeho životopis na stránkách Pražského hradu[23].

3 Filosofie

Filosofie je podle Kinkora primární a zásadní. A proto, chceme-li změnit politiku, musíme nejdříve změnit filosofii. Kolektivistická⁴ politika je důsledkem převládající filosofie v naší společnosti. Tuto altruisticko-kolektivistickou etiku a filosofii, která nám vládne od konce osmnáctého století, bychom měli nahradit racionálním egoismem, který je morální. Autor uznává objektivismus – filosofii Ayn Randové.⁵

Filosofie musí mít logickou, racionální stavbu, jejím základem je metafyzika a ostatní na ni navazuje: teorie existence (metafyzika) → teorie poznání (epistemologie) → teorie morálky (etická teorie) → politická filosofie. Jiné než logické uvažování ve filosofii neuznává, empirie a pragmatismus jsou pro ni irrelevantní a stejně tak argumentace tím, *jak to dělají v zahraničí*, je zcestná⁶. Rovněž argumentaci *politickou průchodností* nebo *tisíciletými prověřenými hodnotami* nelze v debatě o filosofii použít.

Vedle relativismu kritizuje i postmodernu – nemůžeme být tak „tolerantní“, abychom připustili, že dva protichůdné názory jsou oba pravdivé, oba plnohodnotné alternativy – platit může jen jeden. S postmoderním tvrzením „každý má svoji pravdu“ zásadně nesouhlasí. A racionálně to zdůvodňuje: uznáme-li pravdivost určitého tvrzení, nemůžeme připustit jeho negaci jako *taky*-pravdu.

Václav Klaus je obdivovatelem rakouského ekonomy Friedricha Augusta von Hayeka⁷

„Nikdy jsem se netajil tím, že Hayek - vedle Misese, Schumpetera a Friedmana - patřil k autorům, které nejvýrazněji ovlivnily mé pohledy na společnost a ekonomiku.“

Oproti tomu Kinkor, byť pozitivní význam F. A. Hayeka připouští⁸, má na tohoto ekonomy poměrně kritický pohled.⁹

„Hayek však klíčově a životně důležité rozlišení na realitu člověkem (volným aktem) vytvořenou a realitu existující nezávisle na vůli člověka zásadně odmítá (Hayek 1967, ss. 96-97), čímž se zbavuje toho nejdůležitějšího. Toto rozlišení, které pochází již z antické filozofie, máme prý zapomenout a nahradit jiným rozlišením. A sice rozlišením na realitu vytvořenou člověkem záměrně (human design) a realitu vytvořenou pouhým jednáním člověka bez jakéhokoli záměru (human action).“

⁴Autor považuje prakticky všechny státy (nejen) západního světa za kolektivistické a socialistické, Amerika je podle něj nejméně kolektivistickým státem.

⁵Žila v letech 1905-1982, viz [6].

⁶Jeho přístup k příkladům ze zahraničí je podobný, jako myšlenka obsažená v tomto rčení o alkoholu: *Všichni nadaní vytvořili svá díla přestože pili, a ne protože pili.*

⁷viz jeho články [11], [12] a další díla.

⁸např. jeho popření socialismu

⁹viz kniha [7] nebo její úryvky [8].

Přitom toto je jedna z nejzajímavějších myšlenek F. A. Hayeka: zavedení¹⁰ kategorie věcí, které jsou důsledkem lidské činnosti, ale nikoli lidského záměru. Takovou věcí je např. lidská řeč.

Kinkor rozlišuje politickou filosofii od praktické politiky: zatímco filosofie musí být přísně logická, politik je nucen dělat kompromisy. I přes nevyhnutelnost kompromisů a ústupků musí být ale politika založena na racionální filosofii. Za základní problém dnešní politiky považuje iracionální (altruisticko-kolektivistickou) politickou filosofii, kterou jsou politici a jejich voliči vedeni. V horším případě politická filosofie úplně chybí a politici se jen zmítají v zájmech lobbistických skupin.

3.1 Volba, svobodná vůle

Volba je součástí existence člověka, nevyhnutelným atributem jeho života. Životem nemyslíme život konkrétního člověka, ale život jakéhokoli. „Je-li v důsledku lidské volby násilím zabráněno druhému člověku v jeho volbě, dostává se tento člověk do metafyzicky nesmiřitelného konfliktu.“

3.2 Morálka a právo

Jediná hodnota, která není prostředkem, ale jediným cílem, je život. Právo chápe jako absenci donucení ze strany ostatních, nikoli jako „právo na něco“. „Ten, kdo nerespektuje právo člověka na život, je nejen proti životu ostatních, ale i proti životu svému“ Z práva na život odvozuje právo na svobodu myšlení a jednání a právo na majetek (jelikož majetek je nutným předpokladem – prostředkem pro život). „Jakékoli donucení člověka jde proti jeho rozumu, a je tedy nutně v konečném důsledku popřením jeho práva na život.“

3.3 Svoboda

Svoboda znamená absenci iniciace násilí. Svoboda vyplývá z metafyzické, epistemologické a etické báze → nemůže být tudíž nejvyšší hodnotou – je hodnotou odvozenou. Kritizuje i oblíbený výrok: „Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.“ – svoboda nikde nekončí, je to absence iniciace násilí (použití jako první).

3.4 Trh

Trh je svoboda směňovat – ne samotné akty směny. Jestliže se směna neuskuteční, protože o ni strany nemají zájem, nejedná se o selhání trhu. Pojem „selhání trhu“ považuje za vnitřně nesmyslný – trh nemůže selhávat. Kritizuje jak tvrzení „trh není všemohoucí“ a „trh není všelékem“, tak i tvrzení „trh vše

¹⁰vedle přírodních a umělých

vyřeší“ – smyslem trhu totiž není nic řešit – trh znamená jen svobodnou směnu, absenci násilí a donucení.

3.5 Stát

„Stát je nástroj objektivizace použití násilí v obraně proti iniciaci násilí.“ Proti násilí není možné uplatnit rozum a přesvědčování – odpověď na iniciaci násilí musí být opět násilí. Násilí je ospravedlnitelné jen jako sebeobrana. Potřebujeme stát a předem daná pravidla, protože člověk se může mýlit a chybě vyhodnotit jednání ostatních jako útok proti sobě. „Absence státu (anarchie) je popřením existence a identity člověka, tj. reality.“ „Funkce státu spočívá v zajištění vnitřní bezpečnosti, justice, obrany proti vnějšímu ohrožení a zahraniční politiky.“ Jedinou morální funkcí státu je ochrana individuálních práv.

Požaduje úplné odloučení státu od hospodářství – včetně školství, zdravotnictví, bydlení a dalších dnes regulovaných oblastí. K této odluce za vlády¹¹ Václava Klause ani za jeho presidentování nedošlo. Deregulace nájemného probíhá až od roku 2007 a zdravotnictví je dodnes postaveno na systému povinného *pojištění*, které ve skutečnosti není pojištěním, ale paušálem či předplatným a Kinkor by ho zrušil a nahradil přímými platbami a dobrovolným pojištěním.

3.6 Ústavní právo

Smyslem ústavy je zabránit neomezené diktatuře politického rozhodování. Ústavy byl měli omezovat moc státu pouze na ochranu individuálních práv občanů – původní smysl ústav, dnes už nikde neplatí. Kritizuje Listinu základních práv a svobod – její část o „sociálních právech“.

4 Kolektivismus a veřejný prospěch

Pochopíme-li Kinkorovu filosofii, pojetí svobody a práva, dokážeme předvídat obsah dalších kapitol jeho knihy – závěry zde uvedené jsou totiž logickým a nezpochybnitelným vyústěním jeho filosofie. Jeho názory tvoří konzistentní celek, který můžeme buď celý přijmout nebo celý nepřijmout, podle toho, zda souhlasíme s jeho filosofií.

4.1 Veřejný prospěch a zájem

Veřejný prospěch je podle Kinkora absurdní pojem – společnost nemá vůli, nemá zájmy – to mají jen jedinci. Společnost je tvořena atomizovanými jedinci. Ani hlasováním nejde rozhodnout o tom, co je veřejný prospěch.

¹¹2. 7. 1992 – 4. 7. 1996 a 4. 7. 1996 – 2. 1. 1998 viz [24].

Oproti němu Václav Klaus existenci národních zájmů připouští jako něco, co přesahuje zájmy individuální a co je důsledkem a výrazem společného žití v jednom státě.

„Národní zájem chápu jako agregovaný výraz reálných zájmů občanů žijících v národním státě“. ¹²

Odmítá však jakoukoli souvislost s nacionalismem.

4.2 Sociálně tržní hospodářství

Trh se ukázal jako dobrý nástroj k dosažení blahobytu, proto ho ani kolektivisté nemohou ignorovat. A vytvářejí pojem *sociálně tržní hospodářství* – spojují dva neslučitelné pojmy: sociální (donucení) a tržní (svoboda) – v jednom pojmu popírají i obhajují svobodu.

Tato kritika se týká všech dnešních států a vlád, a tedy i vlád pod vedením Václava Klause. Ty lze obhájit tak, že Klaus sice usiluje o liberalizaci, ale není možné jí dosáhnout hned, protože pokud by se o to pokusil, byl by smeten opozicí i veřejným míněním a nedosáhl by liberalizace vůbec žádné.

4.3 Vzdělání a školství

Odmítá dílčí reformy, je pro úplnou privatizaci školství a vyloučení jakýchkoli státních zásahů do vzdělávání. Socializační funkce vzdělání – socializace není jedním cílů vzdělávání, je jen jeho vedlejším efektem. Vzdělání považuje za jednu z nejvyšších hodnot, kterých člověk může a potřebuje dosáhnout – a právě proto by vzdělání nemělo být povinné a státem řízené, ale každý jedinec by se měl vlastní vůlí rozhodnout pro vzdělávání. Zbavíme-li člověka svobodného rozhodování (volního), přestává být člověkem.

Václav Klaus je příznivcem zavedení školného na vysokých školách.¹³ Ale pravděpodobně od něj nemůžeme čekat tak *radikální* řešení jako zrušení všech státních vysokých (nebo dokonce středních a základních) škol a čistě soukromé financování vzdělávání. Rozdíl mezi středními a vysokými školami vidí v tom, že střední školu absolvují prakticky všichni, tudíž zde dochází pouze k mezigenerační¹⁴ platbě a nikoli k donucení nestudujících finančně se podílet na vzdělávání studujících.

4.4 Zdravotnictví

Povinné zdravotní pojištění není pojištěním, ale hybridem mezi daní a předplatným. Z těchto důvodů:

¹²viz jeho rozhovor pro Nedělní svět, 2. 5. 2004 [10].

¹³viz např. jeho článek z 15. 3. 2001 [15].

¹⁴Člověk v mládí studuje *zadarmo* a v produktivním věku přispívá na studium ostatním.

1. Při stejném pojistném plnění a riziku se „pojistné“ liší – proporcionálně k příjmu pojištěnce.
2. Zdravotní pojištění se nezabývá rozmělněním rizika – ale jen přerozdělováním předplatného na budoucí spotřebu.

Zdravotní pojištění má smysl jen u léčby nestandardních nebo dlouhodobých onemocnění, kde je nízká pravděpodobnost, ale vysoké náklady. V osatatních případech (běžná, ambulantní péče) je pro pacienty i pojišťovnu výhodnější přímé placení. Zdravotnictví dnes není trhem – pacient je vyřazen ze hry a je mu jedno, jak vysoké náklady jsou s jeho péčí spojeny.

Poměr výdajů na zdravotnictví k HDP by měl být výsledkem svobodného rozhodování spotřebitelů a poskytovatelů zdravotnických služeb → stát tedy nemůže tento poměr stanovit, není možné určit, jakou výši by mělo mít zdravotní pojištění (daň).

Samotná privatizace podle Kinkora nestačí – je potřeba, aby lékař nebyl zatížen povinností ošetřit pacienta, aby pojišťovna mohla svobodně stanovit výši pojistného a lékař cenu svých úkonů. K naplnění těchto myšlenek nedošlo ani za Klause, ani za jiných vlád.

4.5 Sociální péče

I když se člověk někdy dostává do nepříznivé situace bez vlastního či cizího zavinění, nelze přenášet odpovědnost za řešení této situace na ostatní občany.

Kinkor nepřipouští, že by trh selhával při řešení sociálních problémů nebo je dokonce vytvářel – chudoba existovala ještě před trhem a svobodná směna může situaci pouze zlepšovat, protože lidé směnou získávají užitek (jinak by dobrovolně nesměnovali).

4.6 Regulace vysílání

Pro obhajobu státních zásahů do vysílání se používají obvykle tyto argumenty – Kinkor je ale popírá:

- Ve světě se běžně reguluje – tuto argumentaci popírá už na začátku své knihy.
- Je potřeba bránit nemorálnímu vysílání – nemorální obsah vysílání neomezuje ničím individuální práva, zatímco státní regulace je porušuje. Každý občan nese odpovědnost za to, jaký rozhlas nebo televizi si naladí – přijímat může, ale nemusí.
- Reklamní trh je omezený – všechny trhy mají omezenou poptávku, stejně jako je omezená poptávka po reklamním prostoru. Nekvalitní rádia se na trhu neudrží – podobně jako by zkrachoval pekař vyrábějící nekvalitní a drahý chléb.

- Počet kmitočtů je technicky omezený – vzácnost statku není důvodem k tomu, aby ho vlastnil stát. Frekvence by se měly privatizovat a být v soukromém vlastnictví → bude je možné prodávat jako kterýkoli jiný statek (např. pozemek).

4.7 Profesní komory

Kritizuje licencování určitých oborů jako takové – bez ohledu na to, jestli licence vydává stát, nebo komora (samospráva). Udělování licencí vede pouze k růstu cen a omezení konkurence. Hlavním jeho argumentem je svoboda jednotlivce – tedy dobrovolná směna čehokoli mezi kýmkoli. Protože se jedná o dobrovolnou transakci, nikdo třetí (stát) nemá právo do ní zasahovat. Snaha chránit se před nebezpečím nepoctivé a nekvalitní služby je sice racionální, ale neopravňuje to stát k zahájení násilí vůči tomu, kdo žádnou nepoctivou službu neposkytl, nebo do odvětví teprve vstupuje. Stát by měl zasáhnout až při porušení smlouvy nebo poškození zákazníka. Právo či nárok zákazníka na určitou kvalitu služby neexistuje.

Václav Klaus odmítá povinné členství v profesních komorách.¹⁵

4.8 Stát a církve

Připouští pozitivní význam církve pro některé lidi, ale požaduje skutečnou odluku státu a církve – *absenci jakéhokoli zasahování státu do církevních záležitostí včetně financování*. Neuznává žádnou formu *částečné* odluky – odluka buď je nebo není a pokud vycházíme z racionální filosofie, měla by být podle autora odluka úplná – tzn. přesun církví do čistě soukromé sféry. Spolupráci státu s církvemi považuje jednak za zásah státu do církevních záležitostí a jednak za násilí vůči daňovým poplatníkům.

Václav Klaus komentuje pastýřské listy¹⁶:

Daleko více, než že list měří dvojím metrem na vlády řízené mnou a na vládu dnešní, trápí mne jiná věc: pastýřský list provádí „křesťanské posvěcení“ „sociálně tržnímu hospodářství“ v jeho kolektivistické variantě. Jeho přijetí by v konečném důsledku jen zhoršilo problémy, s nimiž se naše země potýká. Požadovat další a další daňové podpory, úlevy a státní injekce by jen zkomplikovalo pozici veřejných financí. Krize sociálního státu by se prohloubila, nikoli odstranila.

4.9 Decentralizace nebo deregulace

Podle Kinkora bychom neměli vkládat příliš velké naděje do decentralizace – jádro problému není v tom, kdo rozhoduje, ale jak moc vláda (centrum či

¹⁵v článku z 25. 4. 2002 viz [18]

¹⁶viz jeho článek z 30. 3. 2001 [16].

kraje) zasahuje do života lidí. Rovněž kritizuje splývání volené samosprávy a neziskových organizací (občanská sdružení, profesní komory atd.) v jeden mocenský celek.

Podobný názor má Václav Klaus, když kritizuje *NGOismus* – přestože jsou nevládní organizace užitečné, nemohou se podílet na mocenském rozhodování, protože je nikdo nezvolil.¹⁷

Nástrojem pro omezení státní moci má být podle Kinkora ústava (která za tím účelem vznikla) a ne decentralizace moci – dokud se nezbavíme převládající filosofie kolektivismu, bude stále docházet k útlaku obyvatelstva – pouze to bude z titulu regionální moci, nikoli centrální. Problémem podle něj je vměšování státu (autority) jako takové, nikoli úroveň, na které se odehrává.

Kniha pochází z doby před vznikem vyšších územně správních celků, tzn. tehdejší situace neodpovídala ústavě. Kinkor doporučuje změnu ústavy¹⁸ a požaduje v první řadě deregulaci (a privatizaci) a až potom případně decentralizaci.

Ke vzniku krajů došlo až v roce 2000¹⁹ za vlády Miloše Zemana.

5 Státní podpora ekonomiky

Kinkor odmítá prorůstovou politiku – hrubý domácí produkt či obchodní bilance jsou jen statistickými ukazateli, nemohou být cílem – cíle mají pouze jednotlivci a naměřené statistické veličiny jsou přesně tím, co si lidé přejí. Rozdělení důchodu mezi spotřebu a úspory by mělo být individuálním rozhodnutím každého jednotlivce, nikoli záměrem vlády, která nemá morální právo kohokoli nutit, aby upřednostnil investice před současnou spotřebou nebo naopak. „Proexportní politika je zvyšováním příjmů pro ty, kteří si na úkor daňových poplatníků usnadňují odbyt pro své služby a zboží.“ Stejně tak odmítá i průmyslovou politiku²⁰, která nakonec pouze znamená jedněm brát a druhým dávat.

Klaus i Kinkor odmítají investiční pobídky. Václav Klaus píše²¹:

Proč toto zvýhodňování naše vláda dělá? Jediný důvod je důvod politický: jedna velká investice působí jako viditelný úspěch vlády a její „moudré politiky“, zatímco mnoho menších investic působí „jen“ jako úspěch aktivity podnikatelů.

Zatímco mnoho ekonomů kritizuje státní zásahy z ekonomického hlediska²², Kinkorova argumentace vychází z politické filosofie: průmyslová politika není funkcí

¹⁷Klausovi bývá podsouváno, že je proti existenci nevládních organizací jako takových. Na pravou míru to uvádí ve svém článku viz [13].

¹⁸aby situace nebyla protiústavní

¹⁹„Vznik krajů v roce 2000 vnímá pro sebe jako změnu k lepšímu jen čtvrtina jejich obyvatel. Kritické názory jsou častější – sdílí je třetina obyvatel.“ viz [25]

²⁰selektivní dotace údajně perspektivním odvětvím atd.

²¹v článku z 3. 5. 2002 viz [17]

²²Opatření jsou neefektivní nebo mají zpoždění, kvůli kterému přijdou v opačné fázi ekonomického cyklu, než pro kterou byly zamýšleny.

státu – není ochranou individuálních práv, ale naopak jejich potlačováním.

Jiří Kinkor se ve své knize zabývá i tématy jako nezaměstnanost, státní zakázky či hospodářská soutěž. Jelikož jedinou funkcí státu je ochrana individuálních práv jednotlivců, neměl by se stát v těchto oblastech angažovat.

Autor odmítá antidumpingovou politiku, jelikož při *dumpingu*²³ nedochází k násilí – jedná se o dobrovolnou směnu mezi dvěma subjekty.

Na druhou stranu je ale potřeba vidět, že ekonomicky silnější firma může *vyhladovět* svoji konkurenci tím, že ji na dostatečně dlouhou dobu připraví o odbyt. Předpokládáme-li ale snadný vstup do odvětví, zkrachovalé firmy se opět vrátí po tom, co silnější firma nasadí vyšší než původní ceny (kvůli tomu dumping dělala) a budou jí konkurovat. Ten kdo prodělal, je ona silnější firma, která se připravila o zisky, když prodávala zboží pod cenou. Spor mezi Kinkorem a intervencionisty tedy v praktické rovině spočívá v tom, zda předpokládat ideální stav případně řešit příčiny problému²⁴ nebo příčiny neřešit a na jedno bezpráví odpovědět jiným bezprávím. Intervencionistický stát tak např. omezuje vstup do odvětví přísnými požadavky, ale zároveň chrání ty, kteří už v odvětví jsou, před *nekalou soutěží*.

K exportním dotacím se staví jako k násilí vývozního státu k tamním daňovým poplatníkům – ovšem stát, kam je dováženo by neměl zasahovat, protože zde (v tomto státě) nedošlo k násilí. Naopak této příležitosti můžeme využít a nakupovat např. dotované zahraniční uhlí a pomocí něj vyrábět zboží s nižšími náklady, které opět prodáme.

6 Fiskální, daňová a měnová politika

Výdajový a daňová politika by měla mít jediný cíl: nákup zboží a služeb nutných pro ochranu individuálních práv. Další funkce této politiky²⁵ odmítá. Zdanění považuje za morálně neospravedlnitelný akt iniciace násilí.

Zdanění nemůže být principem svobodné společnosti, protože je v rozporu s právem na majetek a tedy i s právem na život.

Nejdříve by mělo proběhnout ořezání funkcí²⁶ státu na minimum (ochrana individuálních práv) a až potom přejít na alternativní způsob financování tohoto minimálního státu – dobrovolné daně, státní loterie, podmínit využívání státních služeb (např. soudy) placením daní atd.

Nedobrovolné daně, nelze Václavu Klausovi vyčítat, protože zatím nedošlo k minimalizaci státu a jeho výdajů.

²³prodej zboží či služeb za nižší než obvyklou cenu, pod výrobními náklady

²⁴např. nesnadný vstup nových firem do odvětví způsobený legislativními požadavky.

²⁵alokační, stabilizační, redistribuční

²⁶a tedy i výdajů a daní

6.1 Daňový systém

Do doby, než dojde k přechodu na dobrovolné daně, je nejméně nemorálním řešením daň z hlavy – tedy v absolutní výši stejná daň pro každého občana. Z důvodu politické neprůchodnosti tohoto řešení, bychom se mu měli alespoň přibližovat tím, že odstraníme všechny výjimky, cla, zvýhodnění i znevýhodnění. Autor odmítá i selektivní zdanění (např. vyšší daň z tabáku, alkoholu nebo pohonných hmot) a argumentuje tím, že stát nemůže přesvědčovat daňového poplatníka, aby nějaký statek nespotřeboval. Řešením má být důsledná privatizace, která např. zajistí, že nekuřáci nebudou ze svých daní doplácet na více nemocné kuřáky. Z toho lze usuzovat, že autor neuznává pozitivní či negativní externality a jejich ošetření pomocí státního zvýhodnění či znevýhodnění – externality mají být odstraněny důslednou privatizací. Doporučuje snižování daňové progresse a přibližování se proporcionálnímu zdanění a současně posilování významu nepřímých, hlavně majetkových, daní. Daně by se měly snižovat v poměru ke snižování veřejných výdajů a rozpočty by měly být vyrovnané.

Snižování daní by mělo být důsledkem nižších výdajů – nikoli naopak. K úpravě daní by nás měla motivovat spravedlnost a morálnost a ne snaha podpořit podnikání.²⁷

Václav Klaus je zastáncem přehledného daňového systému a rovné daně²⁸

6.2 Fiskální vyrovnanost a veřejný dluh

Již výše jsme si uvedli, že autor je zastáncem vyrovnaného státního rozpočtu. Proti deficitnímu financování argumentuje jak v rovině filosofické (je nemorální přenášet náklady na příští generace) tak ekonomické (neúčinnost). A kritizuje keynesiánství. Tento přístup nám radí, abychom střídali deficitní a přebytkové rozpočty a tím zmírňovaly výkyvy způsobené střídáním ekonomických cyklů. Keynesiánství bývá kritizováno mnohými ekonomy (např. monetaristy) pro svoji neúčinnost: stát svým zadlužováním jednak stahuje z trhu peníze, které si mohl půjčit soukromý subjekt a přispět tak k rozvoji ekonomiky a jednak efekt daného hospodářského opatření se dostaví se zpožděním a může zapůsobit v opačné fázi ekonomického cyklu, což povede k ještě většímu rozkolísání (opak toho, co bylo cílem opatření). I kdybychom keynesův přístup přijali jako funkční, nemůžeme akceptovat současný stav, kdy jsou schodkové prakticky všechny rozpočty.²⁹

Kdy budeme splácet dluhy, když si půjčujeme i v době konjunktury?

V době vydání své knihy vkládal Kinkor naději do situace v české společnosti: z dob centrálního plánování jsme si odnesli negativní vnímání deficitu³⁰. Tato naděje se bohužel nenaplnila a v roce 2008 stoupl státní dluh na bilion korun.

²⁷např. dvojímu zdanění dividend bychom měli zamezit proto, že je nemorální, a ne proto, že zpomaluje růst.

²⁸viz jeho článek Rovná daň není chiméra [19].

²⁹Pro dokreslení jedno ruské přísloví: *Dluhy ti spáti nedají! Chrochtají totiž velice, jak ti požírají úrok z truhlice.*

³⁰tehdejší ideologie vydávala fiskální vyrovnanost a cenovou stabilitu za známku zdravého hospodářství

Přestože i vlády ODS nesou vinu na dnešní výši státního dluhu, snahu o vyrovnaný rozpočet a větší odpor k deficitnímu financování Václavu Klausovi upřít nelze: „9x jsme předkládali vyrovnaný státní rozpočet. . . nikdo nám nenamluví, že je deficitní rozpočet rozumnou věcí“³¹

Podle Kinkora bychom požadavek na vyrovnaný státní rozpočet měli zakotvit v ústavě. To se bohužel dodnes nestalo.

V oblasti měnové politiky by podle Kinkora mělo být dlouhodobým cílem *úplné vyloučení jakékoli role státu v oblasti peněz a finančních trhů*.

7 Evropská unie

Zdrojem zla v Evropské unii³² je *mentální klima*, kolektivisticko-altruistická filosofie, která je umocněna faktem, že lidé na západě si neprožili kolektivismus uplatněný do důsledků tak, jako obyvatelé východních zemí. Střídají se zde socialistické a konservativní strany, které i přes rozdílnou míru iracionality, podle Kinkora prosazují etatistické politické programy a pošlapávají individuální práva občanů. Už v době vydání své knihy (1996) hovoří Kinkor o hrozbě přesunu kompetencí od národních států k centrálním evropským *superinstitucím*, vymyšlení nových forem iniciace násilí, neustálému rozšiřování nadnárodních regulací³³, *kteřé – díky absenci principů – nemá konce*.

Místo aby se odbourávaly zásahy národních států do individuálních práv občanů, přidávají se navíc ještě zásahy celoevropské. S politickou integrací na mezinárodní úrovni by souhlasil až tehdy, kdy by došlo k odbourání státního útlaku a vzdání se kolektivistické filosofie ve všech zúčastněných státech – což je v nedohlednu – teprve pak nebudou mít občané jednoho státu, co ztratit, politickou integrací s jinými státy.

Pro rozhodnutí zda vstoupit nebo ne považuje autor za kritické tyto dva faktory:

- Ochota ke změně – zda je EU schopná se vzdát svého kolektivismu a redukovat se na odbourávání bariér obchodu a pohybu lidí. Tuto naději považoval Kinkor za *velmi nepravděpodobnou* – což dnešní praxe potvrzuje: k žádnému uvolnění nedošlo, naopak přibývají nové a nové regulace a zásahy (super)státu do individuálních práv občanů³⁴.
- Budoucí chování k nečlenům – od toho se odvíjí míra izolace a daň za nevstoupení. Existence vyspělých zemí, které nejsou členy EU, a přesto nejsou izolované, mu dodává optimismu:

Jiří Kinkor: „*Alternativa, že bychom – dokud EU zásadně nepřehodnotí svůj smysl – mohli být takovou zemí, se mi zdá velmi rozumná*“

³¹viz jeho teze z roku 1998 [20]

³²i jinde v moderní civilizaci

³³příkladem jedné takové nesmyslné regulace je zákaz klasických žárovek – viz [26]

³⁴např. viz [5]

Zatímco Jiří Kinkor vstup do EU nedoporučoval, Václav Klaus ho považoval za nevyhnutelný:

Česká republika nemá alternativu, nemá jinou cestu než vstup do Evropské unie, i když dobře vím, že poměr přínosů a nákladů tohoto vstupu je nejednoznačný. Nejsem skeptik, ve své podstatě jsem realista a mám pevné názory na prohlubování evropské integrace. Nejsem zastáncem evropského superstátu (lečterými skrývaného pod slovo federace), a budu podporovat Evropu spolupracujících států.

Oba se však shodnou na nesouhlasu s nesmyslnými regulacemi, budováním superstátu a lisabonskou smlouvou. ³⁵

³⁵viz články [4], [21], [22] a [14]

Závěr

Jiří Kinkor je stoupencem negativní teorie svobody a společnost je podle něj tvořena atomizovanými jedinci³⁶. Jeho přístup je založen na filosofii³⁷ a od těchto filosofických axiomů odvíjí veškeré své další úvahy. Kinkorův přístup se může jevit jako velmi radikální, ovšem nelze ho ořezat a přijmout v nějaké *umírněnější formě*, jelikož přijmeme-li jeho základní filosofická tvrzení, všechny jeho závěry z nich logicky vyplývají a nelze je zpochybnit.

Nechybí mu ovšem smysl pro realitu a rozlišuje mezi praktickou politikou a politickou filosofií³⁸ a už v úvodu své knihy upozorňuje na to, že politik je nucen dělat kompromisy s politickými oponenty i veřejným míněním, jelikož bez těchto kompromisů by byl u moci velice rychle vystřídán a jeho šance na prosazení myšlenek dané politické filosofie by byly nulové.

Václav Klaus je vzděláním ekonomem, stejně jako Jiří Kinkor, ale narozdíl od něj se posledních více než devatenáct let pohybuje ve vrcholné politice. Proto je u něj obtížnější rozlišit mezi jeho filosofií a pragmatickými politickými kroky, kterých je nucen se dopouštět každý³⁹ politik. Byl by Václav Klaus dvakrát předsedou vlády a dnes podruhé prezidentem republiky, kdyby striktně trval na své filosofii a nebyl přístupný kompromisům?

Oba autoři jsou liberální ekonomové, ale zatímco *Klausův kritik zprava* je důsledným liberálem, Klaus má v některých otázkách blíže k liberálně-konzervativnímu až konzervativnímu myšlení.

³⁶Odmítá organické pojetí společnosti, které je blízké konservativcům.

³⁷nikoli ekonomii, není pragmatikem

³⁸která by měla být nezbytným základem pro praktickou politiku

³⁹Snad s výjimkou absolutních vládců... i když ani ti nemohou zcela ignorovat veřejné mínění, nechtějí-li být násilím svrženi.

Literatura a odkazy

- [1] Kinkor, Jiří. *Trh a stát: k čemu potřebujeme filozofii*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1996.
- [2] Klaus, Václav. *Modrá, nikoli zelená planeta. Co je ohroženo: klima, nebo svoboda?*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2007.
- [3] Holman, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck 2005.
- [4] Kinkor, Jiří. *Na cestě s EU do otroctví*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
http://blog.ihned.cz/c3-30783540-YKinko_d-na-ceste-s-eu-do-otroctvi
- [5] Kinkor, Jiří. *EU stupňuje útoky na telekomunikace*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.cepin.cz/cze/clanek.php?ID=839>
- [6] Objektivismus. *Filosofie Ayn Randové*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.aynrand.cz/>
- [7] Kinkor, Jiří. *Hayekova cesta do otroctví*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.aynrand.cz/view.php?cisloclanku=2006012901>
- [8] Kinkor, Jiří. *Hayekova cesta do otroctví – úryvky*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.aynrand.cz/pages/aktuality/HayekQuotes.html>
- [9] Kinkor, Jiří. *Krátký životopis a seznam článků*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.aynrand.cz/pages/archiv/BioKinkor.html>
- [10] Klaus, Václav. *Národní zájmy*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=tkmWSUySNoF3>
- [11] Klaus, Václav. *100 let od narození Friedricha Augusta von Hayeka*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=fxb7tUfIBYTu>
- [12] Klaus, Václav. *Předmluva k Hayekově knize*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=s3cu8AeE3L1v>
- [13] Klaus, Václav. *NGO-ismus versus bohubilé aktivity nevládních institucí*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=ostclQHysdFE>
- [14] Klaus, Václav. *Mé názory na EU nejsou výstřední, pane Zavadile*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=T7TC03wMHHFj>

- [15] Klaus, Václav. *Každý Čech vysokoškolačkem?*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=HWdS18pj5b0D>
- [16] Klaus, Václav. *Círky, jejich nedávno publikované dokumenty a česká transformace*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=2TobDKinBwe5>
- [17] Klaus, Václav. *Investiční pobídky snižují ekonomickou efektivnost*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=kIogBGqHZJQV>
- [18] Klaus, Václav. *Odpověď na dopis týkající se povinného členství v profesních komorách*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/Klaus2/asp/clanek.asp?id=44BPjo00Ixxx>
- [19] Klaus, Václav. *Rovná daň není chiméra*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=A7Ciu9GVojLc>
- [20] Klaus, Václav. *Teze vystoupení ke státnímu rozpočtu*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=8xdWhExe02KQ>
- [21] Klaus, Václav. *Lisabonská smlouva: manuál pro začátečníky*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=coxnGcwrGXlY>
- [22] Klaus, Václav. *Lisabonská smlouva tuneluje naši suverenitu*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.klaus.cz/Klaus2/asp/clanek.asp?id=MTdKoCHAKDZ>
- [23] Klaus, Václav. *Životopis – Pražský hrad*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
http://www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus.shtml
- [24] Vláda ČR. *Přehled vlád ČR v letech 1993-2007*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/default.htm>
- [25] Factum Invenio. *Hodnocení vzniku krajů a působení krajských zastupitelstev*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.factum.cz/tz110?PHPSESSID=ddb7a104811db74e315a5376297c66bb>
- [26] Mach, Petr. *Žárovkový komunismus*
[citováno 10. 1. 2009]. Dostupné na WWW:
<http://www.petrmach.cz/cze/prispevek.php?ID=362>